

UDK 930:85(497.11)
316.75:341.78
Bibliid 0543-3657, 70 (2019)
God. LXX, br. 1175, str. 47-56
pregledni članak
Primljen: 24.6.2019.

*Ljubica VASIĆ*¹

Kulturno nasleđe Srbije i dijaspora kao elementi diplomatije

SAŽETAK

Materijalno i nematerijalno kulturno nasleđe važno je za bilo koji narod i državu, kako u savremenim međunarodnim odnosima tako i u spoljnim poslovima. Važnost kulturnog nasleđa dodatno dobija na značaju zahvaljujući činjenici da nema samo vrednost i prednost za određeni narod i državu već i međunarodni značaj, sa određenom prepoznatljivošću i uvažavanjem. Samim tim, kulturno nasleđe je predmet i unutrašnje politike, posebno kulturne politike, ali i spoljne politike zvaničnika na vlasti u određenoj državi. Tako, kulturno nasleđe postaje i element diplomatije gde najveću važnost imaju diplomate koji se bave kulturnom diplomatijom, pored nezaobilazne ekonomske diplomatije. Međutim, važna spoznaja i karakteristika kulturnog nasleđa je da ono ne postoji samo na teritoriji suverene države, već i van granica zemlje. Takav je slučaj i sa kulturnim nasleđem države Republike Srbije u inostranstvu. Imajući tu činjenicu u fokusu, važan element diplomatije nesporno su i raseljeni ljudi u dijaspori sa njihovim kulturnim misijama i dobrima. U njih se svakako mogu uvrstiti i već postojeća kulturna dobra. Najzad, dajući svoj doprinos prvenstveno kulturi i umetnosti, ali i ostalim sferama kulturne industrije i kulturnom kapitalu, zapravo kulturnom nasleđu jednog narada, važan i neizostavan doprinos daje i dijaspora.

Ključne reči: kultura, kulturno nasleđe, država, Republika Srbija, diplomatija, kulturna diplomatija, dijaspora.

Ne tako davno predstavljen je nacrt Strategije razvoja kulture kao pokušaj Ministarstva kulture Srbije da se definišu karakteristike fenomena

¹ Geoekonomski fakultet, Megatrend Univerzitet, Beograd, E-mail: vasic_ljubica@yahoo.com

identiteta za Srbiju. Potreba da se govori o identitetu u okviru kulturne politike je u liniji sa konzervativnim, desno orijentisanim evropskim vladama. Kriterijumi su jezik i književnost, svest o istorijskoj i religijskoj pripadnosti, običaji, stil života, posebni oblici znanja duhovne istoriografije, modeli mentaliteta, i ceo svet ličnih percepcija naroda o sebi samima. Centralno mesto zauzima nasleđe, a glavne karakteristike srpske kulture prepoznaju se kao slovenske, vizantijske i staro-balkanske, herojske i evropsko-prosvetiteljske.

U sličnom istraživanju Srbi bi bili bliži Grcima i u tome bi vera igrala važniju ulogu nego u drugim evropskim nacijama, što je proizvod istorijskih i političkih okolnosti u kojima se identitet formirao u odnosu na osvajače (otomanske i austrougarske). Traženje identiteta u okviru religije je posebno problematično za sociologe zato što bi to značilo izostavljanje doprinosa kulturi od strane Srba katolika. Kao primer diversifikacije u kulturi, politici i identitetu možemo da uzmemo evoluciju jezika nakon raspada Jugoslavije. Tu postoji više od jednog jezika, a tiče se izgradnje identiteta na osnovu kreiranja kulturnih individualnosti. Kulturno nasleđe je važno zato što jezik i religija nisu dovoljni za formiranje nacionalnog identiteta.

Nacionalni identitet se formira kroz kulturni.² Ne postoji nijedna nacija u istoriji koja je postigla važan stepen nacionalnog identiteta bez pokazivanja, razvoja, i potvrđivanja svog kulturnog identiteta. Ovim se ukazuje na važan aspekt razmišljanja o kulturnim vrednostima koje su oblikovane nacionalnim identitetom. Voljno stremljenje prema nacionalnoj dimenziji razumevanja svakodnevnog razvoja bi bilo destruktivno u poređenju sa kulturom i konačno bi je razorilo. Simbol nezrele ili slabe svesti i identiteta je potreba da se takav identitet naglasi po svaku cenu.³ Postoje etnolozi i antropolozi koji smatraju da je slučaj Srbije nešto posebno, a tu su i faktori koji su, iz istorijskih i političkih razloga, drugačiji u Srbiji nego na drugim prostorima.

Razmatranje teoretskih diskusija kolektivnog identiteta tokom druge polovine XX veka nije privuklo pažnju samo akademskih krugova, nego je uticalo i na stvaranje političkog dijaloga koji je odredio sveukupni javni život u skoro svim multinacionalnim društvima, bez obzira na postignuti nivo društveno-ekonomskog razvoja.⁴ Društveni pluralizam modernih društava, uzimajući u obzir sve masivne tokove migracija, inicirao je preispitivanje održivosti i tradicionalnih definicija kulturnog identiteta, kao i različitih transnacionalnih koncepcija koje su se najčešće stvarale identifikacijom

² Pol Riker, *Sopstvo kao drugi*, Jasen, Službeni list, SCG, Beograd, Nikšić, 2004, str. 78-90.

³ Ljubica M. Vasić, "The Theatrical Response to the Vietnam War – Construction of Masculinity in Post-Vietnam America", u: Dragan Bošković i Marija Lojanica (urs), *America*, Filološko-umetnički fakultet, Kragujevac, str. 369.

⁴ Walcutt Charles, *American Literary Naturalism, A Divided Stream*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1956, pp. 48-55.

etničke pripadnosti i državljanstva.⁵ Nastojanje da se postigne kulturni pluralizam negativno se odražava na demografsku diferencijaciju. Ovo intenzivira potrebu za kvantitativnim istraživanjem demografskih karakteristika populacije kroz kolektivnu pripadnost, ali i preispitivanje metodoloških rešenja etno-statističkih evidencija, počevši sa definicijama, kategorizacijom i statističkom klasifikacijom, sve do metode sakupljanja i objavljivanja konačnih podataka. Popisi stanovništva čine bazu za etno-demografske studije populacije u Francuskoj i Srbiji, u kojima su različiti teorijski koncepti etničkog identiteta proizveli različite pristupe u etno-statističkoj praksi koja se odnosi na census, tj. prikupljanje podataka. Iako su bile na putu formiranja savremenih etničkih struktura i diversifikacija etno-demografskih tokova, Srbija i Francuska su bile pod uticajem brojnih sličnih faktora, a ključnu razliku čini neokolonijalni i imigracioni karakter današnje Francuske u odnosu na istorijski nasleđenu i geopolitički određenu etničku strukturu Srbije. U tom smislu, teorijsko razumevanje etničkog identiteta populacije u Srbiji i Francuskoj prošlo je kroz različite faze evolucije i zaustavilo se na suprotnim pozicijama njihove sopstvene statistike. U nauci o demografiji prioritet u sakupljanju podataka je najčešće istican zajedno sa klasifikacijom i analizom podataka. S druge strane, društvene nauke nalaze prioritet u planiranju istraživanja ili definisanju predmeta istraživanja i usmerene su na cilj istraživanja.

Odgovornost za definisanje i kategorizaciju elemenata kolektivnog identiteta u zvaničnoj statistici često zahteva posebne mere opreza kada se koriste izvori, i kada se koriste dostupni etno-statistički podaci u demografskom istraživanju, posebno u definisanju državne politike koja bi mogla direktno da utiče na pravnu, političku, ekonomsku i sveukupnu društvenu poziciju populacije. Ostaje otvorena dilema o međusobnim odnosima koji preovlađuju u teorijskom konceptu etničkog identiteta i zvaničnih statističkih praksi na primerima Srbije i Francuske. Poštujući važnost društveno-psiholoških korena etničke pripadnosti, primordijalizam obezbeđuje objašnjenje trajne etničke povezanosti, međutim, ne daje odgovor na pitanje zašto je kolektivni identitet postao promenljiva kategorija i zašto novi kolektivni identiteti nastaju među biološki i kulturno različitim grupama. Primordijalistički pogled, s jedne strane, minimizira uticaj istorijskih i društvenih okolnosti koje mogu istovremeno da konstruišu i razaraju, tj. jačaju i slabe kolektivne identitete, dok, s druge strane, ističe važnost biološkog i kulturnog nasleđa, pripisuje nacionalnom identitetu.⁶

Konstruktivizam čvrstim argumentima ističe važnost društvene konstrukcije etničkog identiteta, njegovu promenljivost i fleksibilnost

⁵ Žarko Paić, *Politika identiteta, (Kultura kao nova ideologija)*, Antiparabrus, Zagreb, 2005, str. 45-53.

⁶ Mišel Fuko, *Arheologija znanja*, Plato, Beograd, 1998, str. 54.

etničkih granica, dok instrumentalizam tretira etničku pripadnost kao racionalan izbor. Posledice ovih pristupa mogu da budu statički elementi slabljenja kolektivnog identiteta (religija), etnički transfer, i pojava nad-nacionalnih koncepcija. Ovde se možemo nadovezati na pojam multikulturalizma kao ideologije, a koji se može posmatrati u demografskom i političkom kontekstu.⁷

Savremene zemlje, posebno one najrazvijenije, u eri globalizacije izložene su talasima migracija različitih kulturnih i etničkih karakteristika. Ideal homogenosti kome one teže ne bi nikad mogao da se sprovede, i model asimilacije je, još od sedamdesetih godina XX veka, generalno obeležen kao nerealan, nepotreban i nefer. Globalizacija je vreme koje, uprkos disbalansu, primenjuje mnogo intenzivnije slabljenje granica i uklanjanje prepreka u odnosu na bilo koji prethodni period u istoriji. U tom smislu, nekoliko procesa i promena može da se istakne u razvijenim demokratijama zapadne Evrope koje su direktno povezane sa globalizacijom, i predstavljaju stvarni opstanak multikulturalizma. Na prvom mestu, globalizacija komplikuje kulturni pluralizam u velikom broju zemalja proizvođači tzv. turbulentnu migraciju, koja na prvo mesto stavlja problem integracije povećanog broja novodošlih sa različitim kulturno-etničkim pripadnostima. Globalizacija je umnožavanje kulturno-etničke raznovrsnosti u razvijenim nacionalnim državama koju prate intenzivni kulturni zahtevi, tj. zahtevi za prepoznavanjem etničkih identiteta, što rezultira u umnožavanju očekivanja prema liberalno-demokratskoj državi u ispunjavanju zahteva u pogledu restauracije kulturnog identiteta.

Sam period globalizacije karakteriše određena vrsta paradoksa – s jedne strane postoje jaki procesi globalnog ujedinjavanja dok se, s druge strane, izdvajaju i prednjače u određenim zajednicama. Postoji rastuća potreba, zahtev i individualizam u modernom društvu, ali i frustracija zbog nedostatka bezbednosti koja proističe iz nedvosmislenih mesta u društvenim strukturama. Prema tome, ne treba da bude iznenađenje restauracija tradicije i jačanje etničke nacionalnosti, što je suprotno očekivanjima teorije modernizacije. Usmerenost nije na slabljenju određenih nacionalnih pripadnosti, nego, paradoksalno, u doba globalizacije ovo je jedan od načina u kojima globalizacija doprinosi snazi i prisustvu multikulturalizma upotrebljenog u demografskom, i još više u deskriptivnom smislu. Obnova i povratak etničke pripadnosti u poslednjim dekadama XX veka povezani su sa migracijom i povratkom nacionalizma teritorijalno koncentrisanih manjinskih grupa na teritoriji nacionalnih država. Reč je o takozvanim etničkim grupama u prvom, i nacionalnim manjinama u drugom slučaju. Upućeni tipovi koji su poslani nacionalnoj državi putem imigranata obično se razlikuju od tipova koje država upućuje nacionalnim manjinama. Prvo je

uglavnom u obezbeđivanju integracije u društvo i prihvatanju članova etničke grupe kao punopravnih, i prepoznavanje i poštovanje razlika u kulturnim vrednostima i specifičnostima identiteta na nivou zakona i institucija države. Nacionalne manjine najčešće teže očuvanju i unapređenju samoupravljanja i autonomne pozicije u odnosu na nacionalnu državu. Promena granica demokratskog državljanstva, priroda političkog identiteta u svetlu odnosa prema multikulturalizmu – ključna su pitanja koja aktuelizuju globalni kontekst turbulencija migracija i jačanje tzv. mikronacije na sub-državnom nivou.

Paradoks multikulturalizma u smislu prava i slobode

Anglosaksonski model kapitalizma definisan slobodnim tržištem, finansijskim kockanjem i jeftinim kreditima udario je u zid tokom prethodne godine. Kompanije za finansijsko spasavanje, nacionalizacija i regulacija zadali su jak udarac idolatriji slobodnog tržišta. Ipak, veoma malo je rečeno o dubljim afinitetima ovih institucionalnih politika naspram sudskih i političkih strategija, ili širih posledica kolapsa neoliberalizma.

Uspón neoliberalnog kapitalizma poklopio se sa pojavom sledećih važnih trendova: humanitarizam, kosmopolitizam, i post-politički obrt. Da li bismo mogli da uspostavimo vezu između nikad moralističke ideologije i ekonomske institucionalne politike? Odgovor bi mogao da bude nedvosmisleno potvrđen. Kada je reč o nacionalnom nivou, bi-politička forma moći je povećala nadzor, disciplinu, i kontrolu života. Moralnost (i zakon) su uvek pripadali dominantnom poretku pošto su blisko povezani sa formama moći koja se karakteriše određenim epohama. U skorije vreme, međutim, zakon je mutirao: ako je prethodno predstavljao vrstu odbrane od moći, danas je to modalitet njegovog funkcionisanja. Ako prava izražavaju, promovišu i legalizuju neku individualnu želju, onda postaju kontaminirana nihilizmom želje. Na međunarodnom nivou, međutim, modernistička izgradnja je oslabljena u trenutku kada je kraj procesa dekolonizacije i relativan porast moći zemalja u razvoju doveo do stvaranja mogućnosti za uspešnu odbranu sopstvenih interesa.⁸ Zapadna hegemonija je pokušala da ponovo nametne ekonomske, kulturne, zakonske i vojne politike.

Ako neko može da kaže da je globalizovani kapitalizam ekonomski ujednačio svet, političke, pravne, i ekonomske strategije su konstruisale zajedničke simbole, ideološki i institucionalni okvir. Ovaj trend ubrzava ponovno isticanje važnosti međunarodnog zakona i institucija, lokalnih i međunarodnih, i globalnog civilnog društva. Ljudska prava su usud

⁸ David Dašić, *Diplomatija – Ekonomska, multilateralna i bilateralna*, Univerzitet Braća Karić, Beograd, 2003, str. 189-191.

postmodernizma i poraz ideologije. Oni ujedinjuju, bar na površini, (delove) levih i desnih, severa i juga, crkve i države, ministara i buntovnika.

U odsustvu političkog plana za ovu novu ekonomsku, društvenu i političku konfiguraciju, kosmopolitizam, drevna filozofska ideja, je mutirala u kosmopolitizam koji je promovisan kao Kantovo obećanje večnog mira. Kosmopolitski kapitalizam je predstavljen kao globalizacija sa humanim karakterom: kosmopolitizam humanizuje kapitalizam, ublažava neželjene efekte globalizacije i ograničava opresivne totalitarne režime.

Uprkos ovome, mnoge sumnje nisu rešene. Ako smo prihvatili da je zajednički pogled na svet klasa, onda se i ideološki i nacionalni sukobi završavaju? Očigledno ne: to znači da ljudi, s jedne strane, nemaju generalno značenje, ili da ovaj termin opisuje radikalno različite pojave. Međutim, tu postoji još nešto: ljudska prava su možda najvažnija liberalna institucija.⁹ S jedne strane, liberalna pravna i politička filozofija doživljava veliki pad. Dve stotine godina društvene teorije i tri glavna kontinenta misli uopšte ne ulaze u anale zakona: Hegel, Marks, i dijalektika borbe, Niče, Fuko i moć; psihoanaliza i subjektivitet. Posledično, napredno zakonodavstvo se vraća u XIX vek, modernizovanje društvenog ugovora između originalnih pozicija, kategoričkog imperativa idealnog govora, stvarni odgovori, i pojedinci koji imaju potpunu kontrolu nad njima samima.

Kriza ekonomskog modela nam daje jedinstvenu priliku da ispitamo totalitarnost aranžmana kreiranog posle 1989. godine. Najbolje vreme da se demistifikuje ideologija je kada ona dospe u krizu. U tom smislu, to se podrazumeva, skoro kao nešto prirodno, i nevidljive premise modela izbijaju na površinu i postaju ometane, i po prvi put mogu da se razumeju samo kao ideološka konstrukcija.¹⁰ Svaka od glavnih tema u teoriji o ljudskim pravima mora da bude prepoznata.

Kultura i diaspora kao značajni deo javne diplomatije

Pojavljuje se multikulturalizam kao jak simbol krize projekta modernosti.¹¹ Zapravo, osnovne kategorije ovog projekta – filozofske, političke i društvene – upitne su, ponekad izgledaju grube u potrazi za multikulturalnim identitetom, a naročito kroz zahtev koji uključuje pravo na diversifikaciju, i to u samom srcu projekta. Uspostavljanje modernosti, kao prava na diferencijaciju i multikulturalizam, prevazilazi specifičnosti svakog

⁹ Ibid., str. 190.

¹⁰ Frederick Jameson, *Postmodernism or the Cultural Logic of Late Capitalism*, Duke University Press, 2005, p. 34.

¹¹ Richard Ellman and Charles Feidelson Jr., *The Modern Tradition – Background of Modern Literature*, Oxford University Press, New York, 1965, pp. 23-44.

pojedinačnog nacionalnog konteksta i predstavlja savremenim društvima jasan izazov civilizacije. Dijaspore se može uključiti u širenje svesti o kulturnom i istorijskom nasleđu kroz polugu turizma. U savremenoj kulturi nema sumnje da je turizam kao visoko profitabilna, dinamična i popularizovana privredna grana moderne ekonomije sve značajnija. Ovaj značaj je nesumnjivo povezan sa sve većim brojem ljudi koji kao turisti posećuju različite zemlje i nacije, kao i njihove kulture. Osnovni etos multikulturalizma zasniva se na uvidu u kojem su jednako vredne sve kulture, pa prema tome etnocentrizam treba optužiti za sve one koji biraju kulturu, kulturnu baštinu ili moral i društveni poredak u odnosu jedan prema drugom.¹² Uvođenje novih kultura, istraživanje postojećih omogućilo je turizmu značajnu ulogu u diplomatiji, ekonomiji i politici. Turizam spaja kulture i nacije, i ovde naša dijaspora može nesumnjivo da odigra značajnu ulogu lobirajući za svoje zemlje u inostranstvu. Neke kulture značajno doprinose znanju, politici i kulturi iz drugih kultura. Putem određenih destinacija i ljudi koji ih predstavljaju turizam će, uz pomoć naše dijaspore, pomoći u brisanju svih sumnji i razjašnjavanju pogrešne koncepcije da nacije imaju jedan od drugog.

Turizam je značajan deo kulture, a kroz kulturu je i predmet interesovanja diplomata. Nedvosmisleno je poznato u turizmu, ali i u nauci o međunarodnim odnosima, posebno u međunarodnim ekonomskim odnosima, uz međunarodne kulturne odnose, da je kulturni turizam od velikog značaja. „Kulturni turizam je turistički izbor koji obrazuje ljude o aspektima umetnosti, arhitekture i istorije vezanih za određenu destinaciju“. Naravno, važnost kulturnog turizma je sloboda izbora, koji je najčešće prisutan kod ljudi koji se pojavljuju kao turisti.

Imajući u vidu gore navedeno, s jedne strane imamo turiste koji putuju širom sveta i posećuju različite turističke destinacije a, s druge strane, tu su građani posećenih zemalja koji u cilju pružanja pomoći turistima na putu, postaju diplomatsko-konzularni predstavnici.¹³ To nisu samo konzularne usluge po različitim pitanjima, uključujući i vanredne probleme. Postoje slučajevi kada se turisti iz neke zemlje susreću sa nekim znamenitostima ili događajima sa diplomatama zemlje prijema. Međutim, to je po definiciji primarni angažman diplomata koji se bave kulturološkom diplomatijom.¹⁴ Važan aspekt angažovanja kulturnih diplomata u sferi turizma svakako predstavlja sliku određene države i njenih građana. U tom kontekstu, mi nismo izuzetak jer je novi imidž Srbije svakako važan. Stoga je za kulturne

¹² Michael Parenti, *Land of Idols: Political Mythology in America*, St. Martin's, London, 1993, pp. 45-55.

¹³ David Dašić, *Diplomatija – Ekonomska, multilateralna i bilateralna*, op. cit., str. 189-191.

¹⁴ Vesna Đukić-Dojčinović, *Kulturni turizam – menadžment i razvojne strategije*, Klio, Beograd, 2009, str. 16.

diplomate najvažniji angažman u oblasti kulture, umetnosti i sportskog obrazovanja. Pored toga, kulturni atašei predstavljaju ljude i državu u ambasadama i konzularnim predstavništvima, ne tako često u kulturnim centrima, koji su predmet bilateralnih sporazuma od strane zvaničnika dve prijateljske zemlje.

U slučajevima kada država ima svoje kulturne centre u zemlji prebivališta, ponekad se nazivaju kulturno-informativni centri (kao što je Kulturni centar Srbije u Parizu), to su mesta za povremene susrete ne samo sa turistima i predstavnicima kulture, već i sa raznim diplomatama. Otuda je turizam jedan od najznačajnijih delova kako kulture, tako i umetnosti. Turizam je sastavni deo javne diplomatije. U svrhu usmeravanja međunarodne kulturne razmene, kulturne industrije i kulturnog kapitala, angažovanje kulturnih atašea od velikog je značaja za svaku državu u savremenim međunarodnim odnosima.

Pored položaja i značaja međunarodnih organizacija, kao što je Svetska turistička organizacija koja je u posebnom fokusu svakog diplomate, posebno ekonomskih i kulturnih atašea, vredi pomenuti svaku nacionalnu turističku organizaciju. Do sada je Svetska turistička organizacija bila najvažnija jer prati i usmerava sve što se tiče turizma, ali tu su i nacionalne turističke organizacije koje imaju posebnu energiju jer se bave procesima donošenja odluka, i istovremeno sprovode kulturne aktivnosti politike vezane za turizam i turiste. Zbog toga je broj poseta najvažniji pokazatelj atraktivnosti zemlje i kulture ljudi, ali i turističke ponude gde ostvareni profiti predstavljaju važan deo rada nacionalnih ekonomija. Dakle, sinergija kulture i turizma će u bliskoj budućnosti predstavljati važno polje ne samo privrede, već i diplomatskog angažmana, koji će definitivno dostići značaj pružajući diplomatama ulogu aktera javne diplomatije u procesu globalizacije, što je neizbežna posledica povećanja turističke ponude i sve većeg broja turista, statistički registrovanih, ne samo u Republici Srbiji već i širom sveta.

Zaključak

U sadašnjim uslovima, turistička aktivnost, kao i njegove komplementarne aktivnosti, u sinergiji sa kulturnim turizmom, direktno utiču na ekonomski rast i povećanje zaposlenosti svake zemlje, posebno na lokalnom nivou. U dinamičnim, globalnim turističkim trendovima, kultura i bogato kulturno nasleđe evropskih zemalja postale su veoma važan factor, koji održava vitalnost konkurentnosti čitavog evropskog turističkog proizvoda u rastućoj konkurenciji na svetskom nivou. Ova vrsta turizma je važna zbog svojih višestrukih pozitivnih socio-ekonomskih implikacija, ali takođe pruža finansijsku podršku za očuvanje, revitalizaciju i promociju kulturnog i istorijskog nasleđa uz zajedničke napore dijaspore, osiguravajući finansijsku nezavisnost institucija i organizacija kulture, i utičući na proces decentralizacije kulture. Turisti kao posetioci doprinose popularizaciji

kulturnih atrakcija. Pored toga, lokalno stanovništvo podiže svest o kulturnim vrednostima destinacije. Zatim, interesovanje turista za različite aspekte lokalnog autentičnog načina života promoviše restauraciju skoro zaboravljenih autohtonih tradicija. Na dugi rok, međutim, neophodno je izbeći komercijalizaciju kulturnog i istorijskog nasleđa. Ovo ugrožava reputaciju kulturno-istorijske destinacije i dodatno stimuliše masivnost poseta, kao i opasnost od devastacije. Zbog toga, veoma pažljivo, treba pristupiti eksploataciji ove robe kao resursa za turističku ponudu.

Tokom više od dve decenije angažovanja u definisanim šablonima strateškog razvoja u zemljama shvatamo da mudrost jedne zemlje leži u pravilnoj definiciji strateške filantropije.¹⁵ Ipak, to nije samo definicija nego je i važno pitanje. To je čitav koncept, pravilo kontinuiteta (kvalitet i kvantitet), kojim se jedna zemlja određuje u odnosu prema strateškim potencijalima svih patriotizama i filantropije, u svom odnosu prema pojedincu – i filantropista prema svojoj sopstvenoj zemlji.¹⁶ Stoga nas ovo dovodi do dubljeg ličnog pitanja za svakog od nas, a to je: šta mogu da uradim za svoju zemlju? Bez prijatelja mi ne možemo da budemo mudri sa neprijateljima. Treba da okupimo i uključimo sve naše ljude koji ne žive u matičnoj zemlji i zajedno iskoristimo ogroman potencijal koji kao država i narod posedujemo kako bismo zaštitili, i ujedno i promovisali, svoje kulturno i istorijsko nasleđe.

Literatura

- Bound, Kirsten, Briggs, Racher, Holden, John, Jones, Samuel, *Cultural Diplomacy*, Demos, London, 2007.
- Bošković, Dragan, Lojanica Marija (urs.), *America*, Filološko-umetnički fakultet, Kragujevac, 2017.
- Dašić, David, *Diplomatija – Ekonomska, multilateralna i bilateralna*, Univerzitet Braća Karić, Beograd, 2003.
- Đukić-Dojčinović, Vesna, *Kulturni turizam – menadžment i razvojne strategije*, Klio, Beograd, 2009.
- Ellman, Richard and Feidelson Jr., Charles, *The Modern Tradition – Backgrounds of Modern Literature*, Oxford University Press, 1965.
- Fuko, Mišel, *Arheogoija znanja*, Plato, Beograd, 1998.
- Jameson, Frederick, *Postmodernism or the Cultural Logic of Late Capitalism*, Duke University Press, 2005.

¹⁵ Kirsten Bound, Racher Briggs, John Holden, Samuel Jones, *Cultural Diplomacy*, Demos, London, 2007, pp. 112-120.

- Paić, Žarko, *Politika identiteta (Kultura kao nova ideologija)*, Antibarabus, Zagreb, 2005.
- Parenti, Michael, *Ethnic and Political Attitudes*, Arno, 1975.
- Parenti, Michael, *Land of Idols: Political Mythology in America*, Martin's, London, 1993.
- Riker, Pol, *Sopstvo kao drugi*, Jasen, Službeni list, SCG, Beograd, Nikšić, 2004.
- Walcutt, Charles, *American Literary Naturalism, A Divided Stream*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1956.

CULTURAL HERITAGE OF SERBIA AND DIASPORA AS ELEMENTS OF DIPLOMACY

ABSTRACT

Material and non-material cultural heritage is important for every nation and every state. In contemporary international relations, as well as in the foreign affairs, the importance of cultural heritage is gaining in importance due to the fact that it does not represent value and advantage only for a certain nation and state, but it also has the international significance, followed by certain recognition and appreciation. Consequently, cultural heritage is subject to internal policies, especially cultural policies, as well as the foreign policy officials that are in power in a particular country. Thus, cultural heritage is becoming an element of diplomacy, where diplomats dealing with cultural diplomacy are of utmost importance, in addition to unavoidable importance of economic diplomacy. However, important knowledge and characteristic of cultural heritage are that it exists not only in the territory of a sovereign state, but it also stays alive abroad. Such is the case with the cultural heritage of the Republic of Serbia abroad. Having this fact in focus, people in the diaspora with their cultural missions and goods is undoubtedly an important element of diplomacy. They can certainly include already existing cultural assets. Finally, giving its contribution to culture and art, but also other spheres of cultural industry and cultural capital, an important and inevitable contribution is unequivocally given by the diaspora.

Key words: culture, cultural heritage, state, Republic of Serbia, diplomacy, cultural diplomacy, diaspora.